

SUOMEN VALTUUSKUNNAN LOPPURAPORTTI

UNFCCC:N ILMASTONEUVOTTELUT
MARRAKECH, MAROKKO
7.11–18.11.2016

Raportti seuraavista kokouksista

- Pariisin sopimuksen avajaisistunto (CMA 1)
- Pariisin sopimuksen voimaantuloa valmisteleavan ad hoc –työryhmän istunto (APA 1-2)
- YK:n ilmastopöytäkirjan osapuolokokouksen 22. istunto (COP 22)
- Kiotoa pöytäkirjan osapuolokokouksen 12. istunto (CMP 12)
- Tieteellisteknisen avustavan toimielimen 45. istunto (SBSTA 45)
- Toimeenpanoa seuraavan alaelimen 45. istunto (SBI 45)

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Yhteenveto ja arvio Marrakechin tuloksista.....	4
Avausistunnot ja korkean tason osuudet	7
Päästöjen vähentäminen (mitigation).....	8
Läpinäkyvyys (transparency) ml. raportointi.....	8
Maailmanlaajuinen tilannekatsaus ('Global stocktake')	11
Oikeudelliset kysymykset	11
Sopeutuminen	13
Vahingot ja menetykset (loss & damage).....	13
Mekanismit	13
Rahoitus	14
Toimintavalmiuksien parantaminen (capacity building)	16
Metsät, maankäyttö ja maatalous	16
Teknologia.....	17
Kansainvälinen lentoliikenne ja merenkulku	17
Tasa-arvokysymykset.....	18
Alkuperäiskansojen foorumi.....	18
Vastetimet (response measures)	18
Maailmanlaajuinen toimintaohjelma (Global Climate Action Agenda, GCAA)	18
Pohjoismainen yhteistyö.....	20
Kansainvälinen koalitio lyhytaikaisten ilmastotekijöiden torjumiseksi (CCAC)	21
Aloitteet ja oheistapahtumat	21
Liite 1 Suomen valtuuskunta Marrakechin ilmastokokouksessa.....	22
Liite 2 Maatalous- ja ympäristöministeri Tiilikaisen puhe korkean tason osuudessa	24
Liite 3 Raportissa käytetyt lyhenteet	25

Johdanto

Siinä missä Pariisin ilmastokokoukseen kohdistui valtava huomio ja sen tuloksiin huipentui 20 vuotta ilmastoneuvotteluja, Marrakechin kokoukseen (7.-18.11.2016) kohdistui hyvin toisenlaisia odotuksia. Pääpaino oli nyt Pariisin sopimuksen työohjelmissa ja niiden käytännön toimeenpanon etenemisessä. Eli varsin teknisissä kysymyksissä. Marokossa sovittiin muun muassa askelmerkit päästövähennystoimien seurannan, läpinäkyvyyden ja vertailtavuuden kehittämiseksi. Marrakechissa päätettiin myös, että sopeutumisrahaston tulisi palvella Pariisin sopimusta ja, että kehitysmaiden toimintavalmiuksia vahvistava komitea aloittaa työnsä vuonna 2017.

Maiden tähän mennessä antamat päästövähennyssitoumukset eivät riitä pysäyttämään maapallon lämpötilan nousua alle kahteen asteeseen. Pariisin sopimuksen mukaisesta, päästövähennyksiä kiritävän prosessin yksityiskohdista ei Marrakechissa kuitenkaan vielä sovittu. Kahden seuraavan vuoden aikana tehtävä tekninen työ kulminoituu Pariisin sopimuksen säännöstöön, jonka tulee olla valmis vuonna 2018. Työohjelma on kunnianhimoinen ja sille asetettiin Marrakechissa selkeä määräaika.

Varsinaisten ilmastoneuvottelujen lisäksi Marrakechissa järjestettiin 1200 oheistapahtumaa. Nämä eri toimijat ja tahot – kaupungit, sijoittajat, yritykset, kansalaisjärjestöt, osavaltiot ja tutkijat – toteuttavat ja vauhdittavat käytännön ilmastotoimia. Näiden Pariisin henkeä vahvistavien toimijoiden rooli on kasvanut ja jatkaa kasvuaan.

Marrakech oli nyt toista kertaa YK:n ilmastokokouksen isäntänä. Edellisestä kerrasta ehti vierähtää 15 vuotta, ja maailmakin oli kovin erilainen vuonna 2001. Maailmanlaajuinen Pariisin ilmastopimus oli tullut voimaan ennätysajassa. Pariisin sopimuksen ratifioineiden maiden osuus maailmanlaajuisista päästöistä on jo reilusti yli 80 %. Poliittisissa puheissa Pariisin sopimusta kuvataan peruuttamattomaksi ja pysäyttämättömäksi. Kiinan aloittaessa kansallisen päästökaupan maaliskuussa 2017, hiiltä hinnoittelevien alueiden osuus maailman BKT:sta nousee 60 prosenttiin. Uusiutuva energia etenee maailmalla yhä useammin markkinaehtoisesti ja samalla fossiilisten energialähteiden painoarvo pienenee. Vastaavanlaista kehitystä on nähtävissä myös investointivirroissa ja institutionaalisten sijoittajien portfolioissa.

Yhteenveto ja arvio Marrakechin tuloksista

YK:n ilmastokokous pidettiin 7.-18.11.2016 Marokon Marrakechissa. Kokouksen tavoitteena oli vauhdittaa ja täsmentää Pariisin ilmastopimuksen toimeenpanoa. Neuvotteluja käytiin rakentavassa hengessä, eikä asiakysymyksissä lipsuttu taaksepäin. Ilmastoneuvottelut muistuttavat aaltoliikettä – kun yhtenä vuonna harpataan eteenpäin, on tehtävä runsaasti töitä, jottei heti seuraavana vuonna tule takapakkia. Marrakechissakin kuultiin kehittyvien maiden puolelta useita Pariisia edeltävää aikaa kumisevia puheenvuoroja, jotka eivät kuitenkaan estäneet kokousta etenemästä Pariisin sopimuksen viitoittamalla tiellä. Teknisissä kysymyksissä neuvottelut etenivät pääosin hyvin, eikä asioita jäänyt ministereiden ratkottavaksi. Jälkimmäinen neuvotteluviikko oli täynnä erilaisia tapahtumia, joten varsinaista neuvottelu-aikaa oli tavanomaista vähemmän.

Marrakechin ilmastokokous eteni rakentavassa hengessä, eikä asialistoista riideltä. Teknisellä tasolla eli ilmastopimuksen alaelimissä (SBSTA ja SBI) ja Pariisin sopimuksen voimaantuloa valmisteleavassa APA-ryhmässä työ eteni pääosin odotusten mukaisesti: kehitysmaiden toimintavalmiuksia kohentavasta Pariisin komiteasta saavutettiin sopu; Varsovan mekanismin (vahingot ja menetykset) arviointi saatiin valmiiksi ja työohjelma hyväksyttyä. Suurimpia pettymyksiä olivat maatalous, jossa ei edistytty lainkaan; sekä markkinamekanismit, jonka substanssikysymyksissä ei edetty.

Ilmastokokouksen keskeisimpiä neuvotteluteemoja oli läpinäkyvyyden lisääminen. Läpinäkyvyyttä tarvitaan, jotta maiden päästövähennystavoitteista ja muista ilmastotoimista voidaan yhdenmukaisesti raportoida, seurata ja vertailla. Marrakechissa sovittiin, miten tämä työohjelma nyt etenee: osapuolet kirjaavat näkemyksensä läheteisiin, joista keskustellaan työpajoissa, ja joiden anti tiivistetään teknisiin raportteihin. Näin saadaan kiteytettyä lähestymistavat ja asiat, joista osapuolet ovat samaa mieltä, sekä listattua kysymykset, joista neuvotteluja tulee jatkaa. Tekninen työ etenee nyt sovittujen suuntaviivojen ja aikataulujen pohjalta. Pariisin sopimuksen säännösten (Paris rule book) tulee olla valmis vuonna 2018, jolloin osapuolikokousta isännöi Puola (COP 24).

Pariisin sopimuksen voimaantuloa valmisteleavan APA-ryhmän työhön käytettiin Marrakechissa aikaa vain viikko. APA-ryhmä edistyi mm. läpinäkyvyyskehikkoon, päästövähennyksiin ja oikeudellisiin asioihin liittyvissä asioissa, vaikka samanmielisten kehitysmaiden LMDC-ryhmä osin palasikin Pariisia edeltävään aikaan palomuuripuheillaan. Kaikkia tyydyttävä työohjelma saatiin kuitenkin aikaan. APA-raiteen eri asiakokonaisuuksissa Marrakechin tulokset olivat kolmentyyppisiä: jatkotyötä viitoittavia päätelmiä, substanssikysymyksiä hahmottavia rinnakkaispuheenjohtajien pohdintapapereita sekä APA-raiteen rinnakkaispuheen-johtajien strategiapaperi, joka julkaistaan Marrakechin ilmastokokouksen jälkeen.

Ilmastorahoitus oli keskeinen kysymys Marrakechin ilmastokokouksessa. Ilmastorahoitusta koskevat varsinaiset neuvottelukysymykset olivat verrattain teknisiä; ne liittyivät mm. ilmastopimuksen rahoitusmekanismin ohjintaan ja arviointiin, sopeutumisrahaston rooliin, pysyvän rahoituskomitean työhön ja ilmastorahoituksen raportointiin. Kehitysmaiden toimintavalmiuksien kohentaminen oli vahvasti esillä myös ilmastorahoituskysymyksissä – ei voida vaatia läpinäkyvyyden lisäämistä ja raportointia, jos mailla ei yksinkertaisesti ole tähän riittävää osaamista tai institutionaalista kapasiteettia. Pysyvä rahoituskomitea julkisti Marrakechissa ilmastorahoitusraporttinsa ja Outi Honkatukia jatkaa komitean jäsenenä myös seuraavan kaksivuotiskauden.

Sopeutumisrahaston kohdalla maiden näkemykset jakoutuivat kahtia: kehitysmaat halusivat päättää jo nyt, että sopeutumisrahasto palvelee Pariisin sopimusta. Kehittyneet maat puolestaan katsoivat, että Kioton pöytäkirjan alaisen rahaston siirtämiseen Pariisin sopimuksen alle liittyy runsaasti teknisiä

ja hallinnollisia kysymyksiä, jotka tulee ratkaista ensin. Sopeutumisrahastolla on suuri poliittinen painoarvo ja sen 80 miljoonan euron rahoitustavoite ylittyi kokouksen aikana.

Ilmastonmuutoksen vaikutuksista kärsivät kehitysmaat tarvitsevat tukea toimintavalmiuksiensa vahvistamiseen. Pariisin ilmastokokouksen yhteydessä perustettiin komitea, joka vahvistaa kehitysmaiden valmiuksia ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen (Paris Committee for Capacity Building). Komitea aloittaa työnsä vuonna 2017 ja Marokossa sovittiin sen ensimmäisen vuoden työohjelmasta. Komitean tärkeimpänä tehtävänä on koordinoida kehitysmaiden ja ilmastopuhtausneuvoston muiden ryhmien välisiä, esimerkiksi rahoitukseen, sopeutumiseen, hillintään ja teknologiaan liittyviä toimia. Kehityspolitiikan neuvonantaja Matti Nummelin ulkoministeriöstä nimitettiin yhdeksi komitean kahdestatoista pysyvästä jäsenestä toisena länsimaiden edustajana. Komitean jäsenistä puolet on naisia, ja sen yhtenä tehtävänä on pitää huolta myös tasa-arvoaikutusten huomioimisesta.

Maailmanlaajuisia tilannearvioita (global stocktake, GST) koskevat keskustelut olivat Marrakechissa takkuiset samanmielisten kehitysmaiden LMDC-ryhmän palautettua puheenvuoroihinsa palomuurin. GST:n osalta saatiin Marrakechissa aikaan vain prosessipäätelmät, joissa ei mennä piiruakaan yli sen, mistä Pariisissa sovittiin, mutta toisaalta ei myöskään lipsuta taaksepäin. Eli GST-puolella on vielä paljon jatkotyötä edessä.

Jälkimmäisellä neuvotteluviikolla hämmennystä aiheuttivat COP22-puheenjohtajan asettamat aikarajat neuvotteluille ja erityisesti se, ettei APA-ryhmän teknistä työtä jatkettu toisella neuvotteluviikolla. Tämä linjaus yllätti sekä kehittyneet maat että progressiiviset kehittyvät maat, jotka painottivat Pariisin säännösten edellyttämän teknisen työn määrää ja halusivat jatkaa substanssityötä vielä Marrakechissa. Sen sijaan LMDC-ryhmä piti tiukasti kiinni siitä, ettei virallisia APA-keskusteluja käyty puheenjohtajan asettaman aikarajan jälkeen. Jatkotyötä on siis edessä paljon, eikä aikaa ole hukattavaksi.

Marrakechissa puhututti viime vuonna sovitun ns. maailmanlaajuisen toimintaohjelman (global climate action agenda) kasvava rooli erilaisine korkean tason teemakeskusteluineen, joka söi nyt merkittävästi aikaa myös itse neuvotteluilta. Toimintaohjelman tarkoitus on vauhdittaa valtioiden, kuntien, yritysten, sijoittajien ja kansalaisten yhteistyötä päästöjen vähentämisessä ja tarjota tukea haavoittuville maille. Marrakechissa Marokko ja Ranska julkistivat yksityiskohtaisen tiekartan aloitteen eteenpäin viemiseksi. On erittäin todennäköistä, että aktiivisimmat ilmastotoimijat löytyvät jatkossakin muualta kuin YK:n neuvottelijapiireistä, joten tämän raiteen odotetaan vahvistuvan myös tulevaisuudessa. Yhtenä Marrakechin kokouksen ulostulona Marokko valmisti julkilausuman (Marrakech Action Proclamation), jossa korostetaan toimeenpanon ja yhteistyön tärkeyttä.

Alkuperäiskansojen merkitys oli aiempaa näkyvämmiin esillä ilmastoneuvotteluissa. Pariisissa perustetun alkuperäiskansojen foorumin jatkotyöstä sovittiin Marrakechissa. Alkuperäiskansojen edustaja on mukana johtamassa puhetta Bonnissa toukokuussa 2017 järjestettävässä vuoropuhelussa, jossa on tarkoitus sopia foorumin sisällöstä. Marrakechissa EU-ministerit tapasivat alkuperäiskansojen edustajia ministeri Tiilikaisen johdolla.

Pariisin sopimuksen ja YK:n ilmastopuhtausneuvoston yhteinen osapuolikokous tullaan kutsumaan koolle vuonna 2017 arvioimaan Pariisin sopimuksen työohjelmien edistymistä, vauhdittamaan työn etenemistä sekä varmistamaan, että Pariisin säännöstöä koskeva työ saadaan valmiiksi vuonna 2018. Pitämällä yhteiskokous vältetään institutionaalinen kiista siitä, millä neuvotteluraiteella edistystä arvioidaan (COP vai CMA).

Muiden asioiden kohdalla päätettiin jatkaa niiden käsittelyä APA-ryhmässä ja raportoida tuloksista vuoden 2017 osapuolokokoukselle. Tämä lähestymistapa antaa osapuolille lisää aikaa sekä luo selkeän aikataulun ja prosessin tulosten saavuttamiselle.

USA:n presidentinvaalien lopputulos ei ollut neuvottelusaleissa esillä, vaikka se toki käytävillä puhuttikin. USA:n valtuuskunnan esiintyminen itse neuvotteluissa ei poikennut aiemmasta, vaikka toki yksilötason reaktioista näki vaalituloksen olleen monelle yllätys. USA:n rooli ilmastodiplomatiassa tulee nyt vääjäämättä heikkenemään, joten EU:n ja muiden aktiivisten toimijoiden tulee jatkossa tehdä enemmän yhteistyötä erityisesti Kiinan kanssa.

Virallisen neuvotteluagendan ulkopuolella Suomi allekirjoitti Ranskan aloitteen, jonka tavoitteena on lisätä maaperään sitoutuneen hiileen määrää neljä promillea vuosittain ruokaturvan ja ilmastonmuutoksen hillinnän vahvistamiseksi. Suomi liittyi myös Yhdysvaltojen aloitteeseen, jossa tiedon avoimuudella ja jakamisella pyritään vastaamaan ilmastonmuutoksen asettamiin haasteisiin, kuten sään ääri-ilmiöihin. Osana kansainvälistä Mission Innovation -aloitetta Suomi sitoutui Marrakechissa myös kaksinkertaistamaan uusiutuviin energioihin ja energiajärjestelmiin suuntautuvan julkisen innovaatio-rahituksen nykyisestä noin 50 miljoonan euron tasosta vuoteen 2020 mennessä.

Suomen valtuuskunta oli monella tapaa kokoaan suurempi: meitä oli joukko loistavia asiaosaajia, joissa yhdistyi vahva yhteishenki ja huumorintaju. Olimme kiireisiä EU-tiimiläisiä, neuvotteluryhmien vetäjiä, EU:n asiantuntijaryhmien jäseniä ja yleisosaajia. Olimme myös mukana sivutapahtumissa – joko järjestäjinä tai osallistujina. Joukkueemme oli sekä itsestään ohjautuva että toisiaan tukeva. Tieto kulki ja valtuuskunta tuki pääneuvottelijaa erinomaisesti.

Vuonna 2017 molemmat varsinaiset neuvottelukokoukset ovat Bonnissa: APA-ryhmän sekä ilmastosopimuksen alaelinten SBSTA ja SBI kokous 8.-18.5.2017 ja COP23 Fidžin johdolla 6.-17.11.2017.

Avausistunnot ja korkean tason osuudet

Marrakechin COP22:n avajaisistunnot etenivät yleisesti ottaen sujuvasti. Pariisin ilmastokokouksen (COP21) puheenjohtaja Segolene Royal avasi Marrakechin ilmastokokouksen todeten, että kyseessä on afrikkalainen COP ja peräänkuulutti "ilmasto-oikeudenmukaisuutta" maanosalle. Royal vetosi myös osapuolia ratifioimaan Pariisin sopimuksen vuoden loppuun mennessä. Ilmastopimuksen pääsihteeri Patricia Espinosa korosti puheenvuorossaan erityisesti tukea sopeutumiselle, riittävän ja ennustettavan rahoituksen tärkeyttä sekä edistymistä valmiuksien rakentamisen ja Varsovan mekanismin osalta, Puheenvuorot pitivät myös IPCC:n puheenjohtaja Hoesung Lee, joka kertoi mm 1.5 asteen raportin valmisteluista sekä Marrakechin kaupunginjohtaja.

COP22/CMP12:n presidentiksi valittiin Marokon ulkoministeri Salaheddine Mezouar. Turkki pyysi erityistä asiakohtaa maan mahdollisuudesta saada tukea Vihreästä ilmastorahastosta ja Teknologiakeskuksesta, mutta asian käsittelyä päätettiin jatkaa konsultaatioissa. EU nosti avauspuheenvuorossaan esiin erityisesti nopean edistymisen Pariisin sääntökirjaa koskevissa neuvotteluissa. Kehitysmaiden neuvotteluryhmien avauspuheenvuoroissa painotettiin rahoitusta ja muuta toimeenpanon tukea mm. kansallisten sopeutusohjelmien toimeenpanoon. G77/Kiina korosti myös kehittyneiden maiden hillintätoimien tehostamista ennen vuotta 2020.

Myös SBI ja SUBSTA käynnistyivät hyvin puheenjohtajien Tomasz Chruszczow (Puola) ja Carlos Fuller (Belize) johdolla. Epäviralliset konsultaatiot eri agendakohtista aloitettiin jo avajaisistuntojen aikana, jotta neuvotteluille varattu aika pystyttiin hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti.

Suomen kansallisessa puheenvuorossa ministeri Tiilikainen arvioi Pariisin sopimuksen kertovan maailman maiden sitoutumisesta ilmastomuutoksen vastaisiin toimiin ja kertoi Suomen saattaneen kansallisen ratifiointiprosessinsa päätökseen maanantaina 14.11.2016.

Ministeri painotti puheessaan sitä, että ilmastotoimien läpinäkyvä seuranta ja raportointi ovat jatkossa keskeisiä asioita ja nosti esiin myös Suomen omat ilmasto- ja päästövähennystoimet. Lisäksi ministeri totesi, ettei ilmastomuutoksen vastainen työ ole yksin valtioiden toimien varassa vaan yritykset, aluehallinto, kaupungit ja kunnat sekä kasvavassa määrin myös yksittäiset kansalaiset ovat vastuussa monista välttämättömistä toimista.

Lisäksi Suomen puheenvuorossa nostettiin esille kaikkein heikoimpien maiden asema, kestävä metsänhoidon ja metsityksen merkitys hiilinielujen kasvattamisessa sekä Suomen tulevan arktisen neuvoston puheenjohtajuus.

Suurella osalla kansallisia puheenvuoroja nostettiin luonnollisesti esiin Pariisin sopimuksen voimaantulon poikkeuksellinen nopeus ja katsottiin sen kertovan poliittisesta sitoumuksesta sopimuksen toimeenpanoon (USA:n vaalituloksesta huolimatta). Useissa puheenvuoroissa korostui myös se, että vähähiilinen kehitys on jo tosiasia, johon yksittäisen maan vaalit eivät vaikuta. Mm. Kiina ilmoitti omassa puheenvuorossaan olevansa sitoutunut omien tavoitteidensa läpiviemiseen. Kehitysmaiden ja etenkin haavoittuneimpien maiden puheenvuoroissa nousi luonnollisesti esiin sopeutuminen ja ilmastorahoitus, useat esimerkit kertoivat siitä miten ilmastomuutos jo konkreettisesti näkyy ja tuntuu monilla alueilla.

Pariisin sopimuksen avajaisistunto pidettiin 15.11. Marokon ulkoministerin Salaheddine Mezouarin johdolla. Hän painotti tilaisuuden historiallisuutta ja totesi Pariisin sopimuksen nopean voimaantulon osoittavan vahvaa sitoumusta poliittisella tasolla.

Marokon kuningas Mohammed VI totesi kokouksen olevan käännekohta Pariisin sopimuksen toimeenpanossa. YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon korosti monenkeskisten ratkaisujen ja poliittisen johtajuuden merkitystä; kaikkien toimijoiden ottamista mukaan; sekä YK:n roolia. YK:n yleiskokouksen puheenjohtaja Peter Thomson (Fidži) totesi ilmastotoimien edistämisen olevan tärkeää sekä tuleville että nykyisille sukupolville. Ilmastosopimuksen pääsihteeri Patricia Espinosa kehotti huomioimaan alkuperäiskansat, nuoret, naiset ja muut ryhmät. Ranskan presidentti François Hollande korosti Pariisin sopimuksen olevan peruuttamaton oikeudellisesti, toiminnallisesti ja moraalisesti.

Päästöjen vähentäminen (mitigation)

Pariisin työohjelman (APA) alla käsiteltiin osapuolten panoksiin (NDC) liittyvää ohjeistusta sekä laskentäsääntöjä. Monet osapuolet ovat pitäneet Pariisin päätöksen elementtejä riittävinä lähtökohtina laskentäsäännöille. Yhtymäkohtia moniin muihin asiakohtiin on tunnistettu (mekanismit, läpinäkyvyys, ym.). Samanmielisten kehitysmaiden ryhmä (LMDC) halusi laajentaa panosten fokusta hillinnästä myös sopeutumiseen ja toimeenpanon tukeen (rahoitukseen). LMDC toi myös vahvasti esille palomuuria kehittyvien ja kehittyneiden maiden välillä. Viikon kuluessa päästiin kuitenkin keskustelemaan substanssista ja työohjelmasta kohtuullisen rakentavasti. Konsultaatioiden pohjalta fasilitaattorit valmistelivat epävirallisen yhteenvedon esillä olleista näkemyksistä. Sillä ei ole virallista statusta. Yhteenvedon liitteessä on lista kysymyksiä, jotka osapuolet voivat ottaa huomioon jatkotyössä.

http://unfccc.int/files/meetings/marrakech_nov_2016/in-session/application/pdf/informal_note_item3_v2.pdf

APAn päätelmissä (<http://unfccc.int/resource/docs/2016/apa/eng/I04.pdf>) pyydetään osapuolia toimittamaan ilmastosopimussihteeristölle 1. huhtikuuta 2017 mennessä lähetteitä, joissa huomioidaan fasilitaattoreiden yhteenvedossa olleet kysymykset. Sihteeristö tuottaa lähetteistä yhteenvedon ennen seuraavaa neuvottelukokousta (8-18.5.2017). Sihteeristö järjestää myös ennen seuraavaa neuvottelukokousta 6.5.2017 osapuolille pyöreän pöydän keskustelun. Keskustelun on tarkoitus olla fasilitoiva ja lisätä osapuolten ymmärrystä toisten osapuolten näkemyksistä, perustuen osapuolten lähetteisiin ja fasilitaattoreiden epäviralliseen yhteenvedon. Keskustelusta ei laadita virallista yhteenvedoa.

Päästöjen vähentämisen yhteydessä on ollut esillä myös kysymys aikajänneiden yhtenäistämisestä (common timeframes), eli kysymys siitä miten 5 ja 10 vuoden NDC:t ovat vertailukelpoisia. Erityisesti pienet saarivaltiot ovat nostaneet asiaa esille. Asiaa esillä pitävät haluavat jatkaa keskustelua aikajänneiden yhtenäistämisestä. Asiaa tullaan käsittelemään SBIssa seuraavan kerran marraskuussa 2017.

Panokset kokoavaa NDC-rekisteriä koskevat keskustelut eivät edenneet. LMDC esti sekä keskustelut että joidenkin maiden ehdotukset läheteiden toimittamisesta. LMDC ei halua omaa rekisteriä hillintää koskeville panoksille, vaan yhden rekisterin sekä hillintää että sopeutumista koskeville NDC:lle. Keskustelu jatkuu seuraavassa kokouksessa.

Läpinäkyvyys (transparency) ml. raportointi

Pariisin sopimuksen läpinäkyvyyskehikko (APA-raide)

Pariisin sopimuksen läpinäkyvyyskehikko toteutetaan raportointi-, niiden tarkastus ja arviointiohjeiden kautta. Sopimuksessa on sovittu, että ohjeet ovat yhteiset kaikille osapuolille, mutta kehittyville maille luvataan joustoja ja tukea niiden vaatimusten toteuttamiseen. Marrakechin neuvotteluiden tavoitteena oli sopia työohjelmasta ohjeiden laatimiseksi. Tavoitteeseen päästiin, ohjeiden laatiminen

alkaa 2017 ja tavoitteena on saada ohjeet hyväksytyä Pariisissa sovitussa aikataulussa eli 2018. Ohjeiden laatimisen tueksi pyydetään lähetteitä 15.2.2017 mennessä ja lähetteitä käsitellään työpajassa ennen Bonnin toukokuun kokousta.

Kevään 2017 läheteiden toivottiin vastaamaan neljän kysymyksen, joista sovittiin Marrakechissa:

- (1) Mitkä erityiset komponentit tulisi ottaa huomioon Pariisin sopimuksen artiklan 13 kohtien 7, 8, 9, 10, 11 ja 12 mukaisissa toimien ja rahoituksen läpinäkyvyyttä käsittelevissä ohjeissa?
- (2) Miten läpinäkyvyyskehikko voi tukeutua ilmastopimuksen nykyiseen läpinäkyvyysjärjestelmään ja kehittää sitä, ottaen huomioon että nykyinen järjestelmä on osa niitä kokemuksia, joita tulee hyödyntää uudesta läpinäkyvyyskehikosta sovittaessa.
- (3) Miten toteuttaa ohjeissa joustot, joita kehittyvät maat voivat tarvita kapasiteettinsa perusteella?
- (4) Mitä muita elementtejä ohjeiden laadinnassa tulisi ottaa huomioon, ml. Pariisissa tehdyn päätöksen 1/CP.22 kohdassa 92 tunnistetut elementit?

Keskusteluissa ohjeiden sisällöstä oltiin pääpiirteissä samoilla linjoilla, vaikka yksityiskohdissa ja painotuksia oli suuriakin eroja. Useimmat olivat sitä mieltä, että ohjeiden tulisi käsitellä tasapuolisesti hillintää, sopeutumista ja rahoitusta. Ohjeiden tulisi olla yhteiset kaikille vaikka osapuolten raportointi voi olla osittain erilaista, mm. erityyppisistä hillintä- ja muista panoksista johtuen. Kehittyville maille niiden valmiudet huomioon ottavien joustojen sisällyttämisestä ohjeisiin ei kiistetty. Teollisuusmaat painottivat joustojen riippuvuutta maiden toimintavalmiuksista ja niiden väliaikaista luonnetta. Kehittyvien maiden valmiuksien oletetaan kasvavan ajan myötä. Monet kehittyvät maat odottivat laajoja joustoja valmiuksien parantamiseen ja jatkuvaan rahallisen tukeen. Erityisesti LMCD-maiden halusivat myös jatkaa erillisten ohjeiden laadintaa teollisuusmaille ja kehittyville maille sekä keskittymistä erityisesti kehitysmaihin suuntautuvaan rahoitukseen liittyvien raportointimenetelmien kehittämiseen ja niistä sopimiseen.

Päivitetty ohjeet teollisuusmaiden kansallisten tiedonantojen (maaraporttien) laadinnalle

Ohjeiden päivitystyö saatettiin loppuun jo edellisessä SBI-kokouksessa yhtä kohtaa lukuun ottamatta. Kaikissa raportointia käsittelevissä ohjeissa on kannustettu maita toimittamaan myös englanninkielinen versio sihteeristölle. Venäjä ei kuitenkaan enää halunnut kyseistä mainintaa maaraporttien laadintaa koskeviin ohjeisiin. SBSTA:n puheenjohtajan johdolla käydyt neuvottelut aiheesta eivät tuottaneet siihen ratkaisua. Käytännössä tämä tarkoittaa, ettei ohjeita voi enää hyväksyä 7. maaraporttien laadintaan, joiden määräpäivä on 1.1.2018. Eräät teollisuusmaat kuten Yhdysvallat ja Uusi-Seelanti ilmoittivat SBI:n päätöskokouksessa aikomuksestaan käyttää kyseisiä ohjeita vapaaehtoisesti 7. maaraporttien laadinnassa. Venäjä puolestaan katsoi että kaikkien tulisi noudattaa voimassa olevia ohjeita.

Päästötiedot Ilmastopimuksen nettisivuilla (Greenhouse Gas Data Interface)

Ilmastopimuksen nettisivuilta on yli kymmenen vuoden ajan voinut hakea sihteeristön ylläpitämää portaalista tietoja osapuolten Ilmastopimukselle ja Kioton pöytäkirjalle raportoimista päästöistä ja päästökehityksestä. IPCC:n 2006-menetelmäohjeiden käyttöönotto vuoden 2015 teollisuusmaiden inventaarioraportoinnissa on muuttanut jonkin verran päästöluokitusta ja siksi sihteeristöä on pyydetty muuttamaan päästöjen hakupuuta niin, että se ottaa uudet ohjeet huomioon. Myös osa kehitysväestöstä maista käyttää IPCC:n 2006-ohjeita raportoidessaan päästönsä Ilmastopimukselle.

Kyseinen päivitystyö on osittain tekemättä, johtuen mm. sihteeristön resurssien puutteesta. Teollisuusmaiden uusimmat tiedot ovat portaalissa saatavilla, mutta hakupuuta ei ole päivitetty. Sihteeristö ei ole päivittänyt tietoportaalien tietoja kehittyvien maiden osalta, jos ne ovat käyttäneet 2006 IPCC-ohjeita. Myös muilta osin kehittyvien maiden tietojen päivitys on puutteellista.

EU ja muut teollisuusmaat pyrkivät edistämään sekä sihteeristölle jo annetun tehtävän edistämässä sekä kehittyvien maiden tietojen päivytystä. Etenkin Brasilia ja Saudi Arabia eivät hyväksyneet kehittyvien maiden tietojen päivytykseen liittyviä tekstejä päätelmiin, syytä kantaan ei kerrottu. Teollisuusmaat pitävät tätä tärkeänä ja siksi asiakohdasta ei saatu päätelmiä.

Teollisuusmaiden monenkeskinen arviointi (SBI asiakohda 2 c: Multilateral Assessment)

Suomi oli Marrakechissa toista kertaa mukana ns. monenkeskisessä arvioinnissa (Multilateral Assessment). Kyseessä on kahden vuoden välein toistuva tilaisuus, jossa teollisuusmaat esittelevät päästövähennystavoitteitaan ja edistymistään kohti tavoitteita. Edellisen kerran Suomi oli mukana monenkeskisessä arvioinnissa Liman ilmastokokouksessa vuonna 2014.

Monenkeskinen arviointi pohjautuu teollisuusmaiden joka toinen vuosi laatimiin kaksivuotisraportteihin (Biennial Report). Raportit sisältävät tietoa päästöstä, niiden kehityksestä, politiikkatoimista sekä etenemisestä kohti päästövähennystavoitteita. Raporteissa käsitellään myös ilmasto- ja energiatilaa, teknologian siirtoa sekä toimintavalmiuksien parantamista. Arviointi kohdistuu päästövähennystavoitteeseen. Raporteille tehdään tekninen tarkistus ennen monenkeskistä arviointitilaisuutta. Osapuolille voidaan lähettää etukäteiskysymyksiä, joihin täytyy vastata ennen arviointitilaisuutta. Suomen saamat etukäteiskysymykset koskivat päästövähennysten arviointimetodologioita.

Arviointitilaisuuden puheenjohtajana toimi SBI:n pj. Tomasz Chruszow, joka muistutti osapuolia arvioinnin mandaatista (päästöt, oletukset ja metodologiat sekä edistyminen kohti tavoitetta). Tilaisuuden avaukseen osallistui myös UNFCCC-sihteeristöstä varapääsihteerinä Richard Kinley. Monenkeskinen arviointitilaisuus jakautui kahdelle päivälle: 12.11 ja 14.11. Suomen kanssa samassa tilaisuudessa olivat mukana EU (komission esitys), sekä muista EU-maista Itävalta, Belgia, Bulgaria, Kroatia, Tšekki, Tanska, Viro, Saksa, Unkari ja Italia. Muista teollisuusmaista osallistui Australia. 14.11 osallistuivat Latvia, Liettua, Malta, Hollanti, Puola, Slovakia, Ruotsi, UK sekä muista teollisuusmaista Uusi-Seelanti, Norja ja Sveitsi.

Suomi sai tilaisuudessa kaksi kysymystä: Kiina kysyi aikooko Suomi nostaa päästövähennystavoitteitaan ja millaisia pitkän aikavälin tavoitteita Suomella on. Toinen kysymys koski päästöinventaarioita ja miten Suomi pyrkii parantamaan niitä. Vastauksena Kiinan kysymykseen tuotiin esille Suomen tavoite osana EU:n tavoitetta, sekä Suomen kunnianhimoiset tavoitteet hallitusohjelmassa ja ilmastolaissa sekä energia- ja ilmastostrategian ja keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman valmistelu. Inventaarion parantamisessa Suomi noudattaa itsearviointia ja pyrkii ottamaan kaikki tarkastusten suositukset huomioon, mutta noudattaa kustannustehokkuus-ajattelua hyvin pienten ja vähämerkityksellisten päästölähteiden osalta. Osapuolten esitykset ovat saatavilla:

http://unfccc.int/focus/mitigation/the_multilateral_assessment_process_under_the_iar/items/9456.php

Muut teollisuusmaiden raportointia koskevat asiat

SBI ja SBSTA ottivat huomioon myös useita sihteeristön raportointia ja niiden tarkastuksia käsitteleviä yhteenvetoraportteja. Kyseisistä asiakohdista ei järjestetty pääsääntöisesti neuvotteluja. Toisten kaksivuotisraporttien yhteenvetoa ja synteisiä käsitelleestä asiakohdasta neuvoteltiin, mutta asiakohdasta ei saatu päätelmiä.

Kehittyvien maiden kaksivuotisraportit

Myös kehittyvät maat laativat kaksivuotisraportteja (Biennial Update Report), joita käsitellään omissa menettelyissään: kansainvälinen konsultaatio ja analyysi (international consultation and analysis, ICA) sekä ns. avustettu näkemystenvaihto (facilitative sharing of views, FSV). Nämä tilaisuudet luovat pohjaa Pariisin sopimuksen tulevalle läpinäkyvyyskehikolle. FSV-tilaisuus järjestettiin myös Marrakechissa.

sa. Tilaisuudessa oli positiivinen ilmapiiri ja siellä syntyi hyvää keskustelua. Teollisuusmaiden monenkeskinen arviointi ja kehittyvien maiden FSV-tilaisuus järjestettiin nyt ensimmäistä kertaa samassa ilmastokokouksessa Marrakechissa.

Maailmanlaajuinen tilannekatsaus ('Global stocktake')

Pariisin sopimuksen artiklassa 14 sovitaan sopimuksen täytäntöönpanon tarkastelusta säännöllisin väliajoin alkaen vuodesta 2023. Tämä maailmanlaajuinen tilannekatsaus "Global stocktake" (GST) on yksi APA-neuvotteluraiteen keskeisiä kysymyksiä. Marrakechissa neuvoteltiin ensimmäisellä kokousviikolla tilannekatsausta varten tarvittavasta materiaalista (input) ja sen tuottamisesta, tilannekatsauksen menettelyistä (modalities) ja aikataulutuksesta sekä siitä, mikä olisi tilannekatsauksen lopputulos. Tavoitteena oli tässä vaiheessa luoda tiekarttaa tulevalle työlle.

Neuvottelutahti oli verkkaista ja runsaasti neuvotteluaikaa kului erilaisiin prosessikysymyksiin. Osa kehitysumaaryhmästä jarrutti substanssikeskusteluja ja kyseenalaisti muotoiluja, jotka menevät Pariisin sopimusta ja päätöstä pidemmälle, mm. liittyen siihen mikä olisi GST:n lopputulos. Nämä maat myös toivat vahvasti esiin ilmastopöytäkirjan periaatteita kuten CBDR (yhteiset mutta eriytyvät vastuut), joiden tulisi myös ohjata tilannekatsausta ja sen valmistelua. Erimielisyyttä oli myös siitä, olisiko tilannekatsaus kaksivaiheinen; eli olisiko siinä erikseen tekninen ja poliittinen vaihe. Brasilia esitti yhteisten aikajänneiden (common timeframes) nostamista APA:n agendalle. Etenkin haavoittuvimmat maat korostivat, että tilannekatsauksen tulee peilata edistystä Pariisin sopimuksen artiklan 2 valossa (tavoite, mm. pyrkimys rajoittaa lämpötilan nousu 1,5 asteeseen). Useat maat ja ryhmät, ml. EU ja AILAC, korostivat että tilannekatsauksen lopputuleman tulee aidosti johtaa toimeenpanon edistämiseen, ja, että tilannekatsaukseen tarvitaan erilaista ja eri tahoilta tulevaa materiaalia. IPCC:n keskeinen rooli tieteellisen tiedon osalta tunnustettiin yleisesti

APA:n päätelmissä hahmotellaan kaikkien neuvottelukysymysten, mukaan lukien GST, osalta jatko-työtä ja siihen liittyviä keskeisiä kysymyksiä. Päätelmien lisäksi puheenjohtajat laativat non-paperin jossa esitellään laajemmin keskusteluissa esiin tulleita näkemyksiä. Päätelmissä pyydetään uusia, fokusoidumpia läheteitä alkuvuodesta 2017 (30.4. mennessä) GST:n järjestelyistä. Lisäksi esiin nousi kysymys sihteeristön synteesiraportin tarpeellisuudesta ja mahdollisista neuvottelujen aikana järjestettävistä (in session) työpajoista, näistä ei kuitenkaan vielä päätetty. Selvää on, että GST neuvottelut eivät tule olemaan helpot, ja kahden seuraavan vuoden aikana on edessä paljon työtä.

Oikeudelliset kysymykset

APA: Noudattamisen valvonta (Compliance) (APA agenda 7)

Pariisin sopimuksen noudattamisen valvontaa (compliance, 15 artikla) käsiteltiin APA:n rinnakkaispuheenjohtajien elokuussa lähettämien ohjaavien kysymysten avulla. Kysymykset koskivat 1) mekanismin soveltamisalaa, 2) osapuolten kansallisten valmiuksien ja olosuhteiden huomioimista mekanismissa, 3) asian vireilletuloa, 4) mekanismin suhdetta sopimuksen muihin järjestelyihin ja elimiin sekä 5) osapuolten osallistumista mekanismin työhön. Marrakechin kokouksessa lisättiin myös kysymys siitä, miten työtä jatkettaisiin vuonna 2017 ja istuntojen välissä. Keskusteluja käytiin hyvässä yhteisymmärryksessä esitettyjä kysymyksiä laajemmin, mutta kuitenkin vielä varsin periaatteellisella tasolla. Keskustelujen tuloksena syntyi fasilitaattorien kokoama yhteenveto (*informal note*), jonka liitteessä esitettiin mahdollisia elementtejä tulevan komitean menettelytavoista. Tulevan työn osalta pyydettiin Bonnin 2017 kokoukseen mennessä läheteitä, joiden tulee keskittyä konkreettisemmin siihen, mitä itse osapuolikokouksen päätös komitean osalta tulisi sisältämään. Marrakechissa työ saatiin päätökseen ensimmäisellä neuvotteluvuorolla.

Pariisin sopimuksen voimaantulo (APA agenda 8 a, 8 b ja 8 c, COP agenda 4, CMA agenda 3)

APA:n päätösistunnossa 14.11. hyväksyttiin rinnakkaispuheenjohtajien päätelmät, jotka APA välitti edelleen osapuolokokouksen (COP) hyväksyttäväksi. Päätelmien liitteenä on APA:n suositus COP:lle toimittaa CMA:n hyväksyttäväksi sen ensimmäisessä osapuolokokouksessa päätös, joka koskee COP:n menettelytapasääntöjen soveltamista Pariisin sopimuksen osapuolokokoukseen soveltuvien osin (mutatis mutandis). Lisäksi hyväksyttiin rinnakkaispuheenjohtajien epäviralliset keskustelutiivistelmät koskien sopeutumisrahaston roolia Pariisin sopimuksen täytäntöönpanossa, mukaan lukien G77+Kiinan päätösehdotus, sekä selventävä nootti niiden Pariisin sopimuksessa päätöksessä mainituista asioista, joiden jatkotyöstä ei vielä ollut päätöstä (nk. muut asiat, *additional matters*).

Myös osapuolokokouksen puheenjohtaja konsultoi Pariisin sopimuksen voimaantulosta COP- ja CMA-
agendan alla. Neuvottelut jatkuivat koko toisen kokousviikon ajan, ja vielä myöhään päätösistunnossa. Lopulta osapuolet sopivat jatkotyötä koskevasta CMA ja COP päätöksistä. APA:n mandaattia jatkettiin, ja Pariisin työohjelman tulokset on tarkoitus hyväksyä vuoden 2018 jatketussa CMA1 osapuolokokouksessa. Vuonna 2017 järjestetään jatkettu CMA1 ja COP 23 yhteisistunto työohjelman väliarviointia varten. Päätettiin myös suositella, että sopeutumisrahasto palvelisi Pariisin sopimusta.

Kioton pöytäkirjan alaisen Compliance komitean raportti (CMP agenda 6)

Komitean raportti hyväksyttiin SBI:n päätösistunnossa 11.11.2016. Raportti käsittelee mm. Ukrainan tilannetta Kioton pöytäkirjan ensimmäisellä velvoitekaudella. Ukrainan kansallisen rekisterin tultua kytketyksi pois ITL:stä Ukraina ei voi todentaa siirtoja ITL:ään true-up jakson päätyttyä. Kioton pöytäkirjan osapuolokokousta suositellaan rohkaisemaan Ukrainan pyrkimyksiä osoittaa noudattavansa velvoitteita ja pyytämään sihteeristöä poikkeuksellisesti tekemään järjestelyt, jotta Ukraina voisi tehdä siirrot CMP 13 mennessä.

Kioton pöytäkirjan Dohan muutos (CMP agenda 2 e)

Puheenjohtaja kehotti Kioton pöytäkirjan osapuolia, jotka aikovat sitoutua pöytäkirjan Dohan muutokseen, saattamaan päätökseen kansalliset sitoutumismenettelynsä ja tallettamaan sitoutumiskirjansa.

COP: Venäjän ehdotus muuttaa Ilmastopöytäkirjan 4 artiklan 2(f) kohtaa (COP agenda 5 a)

Venäjän ehdotuksesta päätettiin jatkaa asian käsittelyä COP 23 kokouksessa

COP: Papua Uusi-Guinean ja Meksikon ehdotus muuttaa ilmastopöytäkirjan 7 ja 18 artiklaa (COP agenda 5 b)

COP puheenjohtaja konsultoi asiassa. Useat osapuolet kannattivat asiakohdan poistamista asialistalta, mutta Mexico vastusti ehdotusta. Asian käsittelyä jatketaan COP 23 kokouksessa.

COP: Päätöksenteko UNFCCC:ssä (COP agenda 17 c)

Järjestettiin yksi konsultaatiokokous, jossa osapuolet vaihtoivat näkemyksiä. Venäjän ehdotuksesta päätettiin jatkaa asian käsittelyä COP 23 kokouksessa.

COP: Pääsihteerin ja varapääsihteerin valinta (COP agenda 17 d)

COP päätti pyytää SBI:tä käsittelemään asiaa Bonnissa toukokuussa 2017, tarkoituksena antaa COP 23:lle suositus.

Sopeutuminen

Sopeutumista koskevissa asiakohdissa edettiin monelta osin rakentavasti. Sopeutumiskomitean (Adaptation committee) arviointi saatiin valmiiksi hyvässä hengessä, ja tästä hyväksytyä EUn kantojen mukainen COP-päätös. Nairobien työohjelman (Nairobi Work Programme) ja vähiten kehittyneiden maiden asioiden (LEG) osalta hyväksyttiin päätelmät. Lisäksi hyväksyttiin kansallisia sopeutumissuunnitelmia (NAPs) koskeva COP-päätös.

LEG ja NAP-keskusteluissa kehitysmaat toivat esille kokevansa, että GCF:n tuki NAPien luomiseen oli alkanut konkretisoitua, mutta tuki niiden toteutukseen ei vastaavalla tavalla. Pääsy rahoitukseen nähtiin kehitysmaiden taholta syystä tai toisesta edelleen hankalana. Tähän liittyvistä kirjauksista käytiin keskustelua, mutta konsultaatioiden pohjalta löydettiin kompromissiteksti.

SBI:n alla ainoastaan sopeutumisrekisteriä koskeva keskustelu junnasi täysin paikallaan. LMDC-ryhmä oli valmis työstämään asiakohdasta vain tiiviit ja yksinkertaiset prosessipäätelmät. Esitykset pyytää lähetteitä keskustelun edistämiseksi torjuttiin muun muassa tältä taholta liian aikaisena. Asiakohta liittyy sopeutumiskommunikaatiosta, läpinäkyvyyskehikosta sekä NDC-rekisteristä käytäviin keskusteluihin. Keskustelu jatkuu samasta pisteestä keväällä Bonnissa.

APAn alla jatkettiin keskustelua sopeutumiskommunikaatiosta. Tältä osin sisältöön saakka ei kuitenkaan päästy, anniksi jäi epävirallinen kooste osapuolten näkemyksistä sekä toteamus siitä, että näkemyksissä on paljon yhteneväisyyksiä. Jatkoaskeleiksi identifioitiin sihteeristön tekemä kooste olemassa olevasta ohjeistuksesta, läheteiden pyytäminen osapuolilta ja näistä tehtävä synteesi sekä työpaja Bonnissa keväällä 2017.

Vahingot ja menetykset (loss & damage)

Varsovan mekanismin (Warsaw International Mechanism on Loss and Damage, WIM) johtokunnan (ExComin) raportista ja sen hyväksymistä koskevasta COP-päätöksestä päästiin yksimielisyyteen pitkän keskustelun tuloksena. Marrakechissa suoritettiin myös WIMin ensimmäinen arviointi rakenteen, mandaatin ja tehokkuuden osalta. Keskustelu arvioitiin jo ennakolta haasteelliseksi, ja se lähti käyntiin hitaasti ja eri lähtökohdista. Teollisuusmaat esittivät arvioinnin suoritettavaksi COP22:n aikana, G77 indikoi aluksi haluavansa pidemmän prosessin, joka päättyisi COP23:een. Kehitysmaiden osalta taustalla on osin halua saada asialle korkean tason näkyvyyttä ja pyrkiä vahvistamaan WIMin mandaattia ja asemaa. WIMin roolin vahvistaminen erityisesti vahinkoihin ja menetyksiin suunnatun tuen fasilitoimisen osalta korostui vahvasti kehitysmaiden eri alaryhmien ulostuloissa.

Pitkällisten neuvottelujen tuloksena arviointi kyettiin lopulta toteuttamaan session aikana ja saatiin neuvoteltua tätä koskeva COP-päätös. Päätöksessä WIMiä kehoitetaan kehittämään yhteistyötä toimintavalmiuksien tehostamiseksi mm. PCCB:n kanssa, harkitsemaan uusien alaryhmien perustamista ja tehostamaan yhteistyötä tieteellisten elinten kanssa. Osapuolia kutsutaan perustamaan Ilmastopimuksen kansallisen vastuutahon rinnalle erillinen vastuutaho käsittelemään ilmastomuutoksen aiheuttamia vahinkoja ja menetyksiä. Seuraava WIM:n arviointi tehdään 2019. Tähän arviointiin otetaan mukaan myös vahinkojen ja menetysten rahoituksen tarkastelu.

Mekanismit

Markkinamekanismeista saatiin Marrakechissa prosessipäätelmät; varsinaisissa substanssikysymyksissä ei tapahtunut edistystä. Marrakechissa käydyn hyvän ajatustenvaihdon jälkeen työtä Pariisiin

sopimusten markkinamekanismien säännöistä jatketaan pyytämällä osapuolilta läheteitä ja järjestämällä pyöreän pöydän keskustelu SB46:n yhteydessä toukokuussa 2017. Yksi osapuoli ajoi voimakkaasti Kioton pöytäkirjan alaisen puhtaan kehityksen mekanismin (CDM) sisällyttämistä uusiin sääntöihin lähes sellaisenaan. EU puolestaan katsoo, että puhtaan kehityksen mekanismin pitäisi lakata Kioton pöytäkirjan toisen velvoitekauden jälkeen.

Puhtaan kehityksen mekanismin sääntöuudistuksesta ei saatu sovittua Marrakechissa. Neuvottelut kaatuivat yhden osapuolen ajaessa hyvin tiukasti rajattua uudistusta, kun taas mm. EU edellytti CDM:n yksilöityjen puutteiden toteutamisesta. Puhtaan kehityksen mekanismin valitusmekanismia käsitellään seuraavan kerran SBI50:ssä vuonna 2019. Teollisuusmaiden puolelta mekanismineuvotteluja fasilitoi Karoliina Anttonen (TEM).

Rahoitus

Ilmastorahoitusneuvottelut ovat aina pitkiä ja hankalia, eikä Marrakech ollut tässä suhteessa poikkeus. Lisämausteen toi uudet neuvotteluraiteet (APA ja CMA), rahoituskeskustelujen käyminen myös rahoitusasiakohtien ulkopuolelle sekä Turkin vaatimus saada tukea Vihreästä ilmastorahastosta (GCF) ja teknologiaverkostosta (CTCN). Uusien neuvotteluraiteiden alla käytiin keskustelua tuleeko sopimuksen rahoitusmekanismin operatiivisille yksiköille (GCF ja Maailmanlaajuinen ympäristörahoisto GEF) antaa "alustavaa" ohjintaa Pariisin sopimukseen liittyen sekä Sopeutumisrahaston (Adaptation Fund, AF) roolista Pariisin sopimuksen alla. Ensimmäisen osalta EU totesi, että Pariisissa sovitun mukaisesti aiempi ohjinta pätee ja mitään automaattista tarvetta antaa "alustavaa" ohjintaa ei ole. Asian käsittely siirtyi eteenpäin.

AF:n osalta keskustelua käytiin täydet kaksi viikkoa. Kehitysmaat totesivat heti kokouksen alussa, että he eivät näe mitään syytä miksi Pariisin sopimuksessa kyseinen rahasto vain "saattaa" palvella sopimusta muiden rahastojen palveluksessa sopimusta ja, että päätös tästä voidaan tehdä hyvin Marrakechissa. EU yhdessä muiden teollisuusmaiden kanssa totesi, että asiasta tulee käydä tarkentavaa keskustelua Pariisissa sovitun mukaisesti. Kioton pöytäkirjan alaisena rahastona sillä on esimerkiksi erilainen koostumus johtokunnassa kuin muissa rahastoissa, samoin sillä on erilainen suhde ohjintaa antavaan osapuolikokoukseen – GEF ja GCF ovat osapuolikokouksen rajatussa ohjauksessa (*under guidance*) AF:n ollessa osapuolikokouksen suorassa määräysvallassa (*under authority*). Keskusteluissa ei tapahtunut juurikaan lähestymistä ja lopullinen päätös tehtiin kokouksen viimeisenä iltana. CMA päätti, että AF:n tulisi palvella (*should serve*) Pariisin sopimusta edellyttäen tarkempaa päätöksentekoa vuoden 2018 osapuolikokouksen yhteydessä pidettävässä CMA:ssa. COP:n alla puolestaan sovittiin, että valmistelutyössä APA:n alla tulee käsitellä hallintoa ja institutionaalisia järjestelyjä, tarvittavia suojatoimia sekä rahaston toimintatapoja. Tähän liittyen osapuolia pyydetään lähettämään näkemyksiään maaliskuun loppuun 2017 mennessä.

Tämän lisäksi sovittiin AF:n kolmannesta arviosta, johon osapuolet voivat lähettää näkemyksiään huhtikuun 2017 loppuun mennessä, ja otettiin vastaan rahaston raportti. Raportin alla sovittiin mm., että väliaikaisen varainhoitajan sopimusta pidennetään kolmella vuodella (30.5.2020 asti). Lisäksi johtokuntaa ohjitaan jatkamaan pohdintojaan AF:n ja muiden rahastojen (etenkin GCF) linkkien osalta ja raportoimaan tästä seuraavassa kokouksessa.

Turkin osalta mm. Pariisin sopimuksen muotoilut antavat ymmärtää, että maa ei tule jatkamaan tuen saajana. Näin ollen Turkki vaati erillisen asiakohdan perustamista tämän asian käsittelyyn erityiskohteenaan GCF ja CTCN. GEF:n alla aiempi ohjinta ja rahaston kelpoisuuskriteerit eivät aiheuta maalle ongelmia. Kehitysmaaryhmä ei missään vaiheessa nähnyt tarvetta keskustella asiasta saatikka anta-

nut ymmärrystä Turkin vaatimuksilla. EU:lle tilanne oli muista poliittisista syistä hankala. Asia ei ratkennut Marrakechissa. Heijastusvaikutuksena kuitenkin rahoitusmekanismille ohjintaa antavissa asiakohdissa Turkki oli normaalia äänekkäämpi ja pyrki sitä kautta myös turvaamaan rahoitustaan.

GCF:n ohjintaneuvotteluista odotettiin hankalia, sillä ohjintaluonnoksen tehnyt pysyväkomitea (Standing Committee on Finance, SCF) ei ollut päässyt täysin puhtaaseen ja päätösvalmiiseen esitykseen. Rahaston johtokunnan toisen puheenjohtajamaan Etelä-Afrikan ansiosta kuitenkin neuvottelut olivat lopulta helpot ja uusi ohjintapäätös lopulta toteuttamiskelpoinen. Siinä nostetaan esiin mm. metsärahoitus, kansallisten toimijoiden kautta kulkevan tuen edistäminen ja akkreditoitujen organisaatioiden kanssa tehtävät sopimukset. Päätöksessä myös muistutetaan aiemmasta ohjinnasta ensimmäiseen rahoituskierrokseen liittyen. Neuvottelujen aikana pöydällä oli myös kehoitus järjestää neuvottelukierros jo ensi vuonna, mutta lopulta päädyttiin aiemmin sovittuun muotoiluun. Turkin osalta päätökseen ei tullut mitään.

Sen sijaan GEF:n osalta odotukset olivat päinvastaiset, SCF esitti päätösvalmiin ohjintaesityksen sisältäen ainoastaan yhden kohdan, jossa EU:lla oli kysymyksiä. Toisin kuitenkin kävi. Ensinnäkin Turkki vahti kaikkia sanamuotoja, joilla maa voitaisiin rajata tuesta ulos, vaikka kyse olisi ollut vain GEF:n raportin sisällöstä. Toisekseen Iran, joka on tukikelpoinen, mutta ulkopoliittisista syistä ei saa nyt GEF:ltä tukea pääasiassa USA:n vastustuksen vuoksi, oli normaalia äänekkäämpi. Sivuhuomautuksena GEF:n johtokunnassa olevana maana Turkki olisi voinut nostaa asian esiin myös viikkoa aiemmin johtokunnassa, mutta ei näin tehnyt. Iranin saadessa osin tukea muulta kehitysmaaryhmältä päätöksessä ohjitaan GEF:iä noudattamaan asianmukaisesti ja tehokkaasti omia linjauksiaan ja menettelyjään hankehyväksyntään liittyen.

Kolmas asia koski sitä millä tavoin voidaan ohjia huomioimaan tulevissa seitsemänsissä lisärahoitusneuvotteluissa uusi Pariisin sopimus. USA oli tämänkin asiakohdan alla hyvin tarkkana siitä miten uuteen sopimukseen viitataan. Perusteluna yleensä oli, että vahtivat uuden CMA-raiteen oikeutta antaa sille kuuluvaa ohjintaa, mutta monet varmaan miettivät oliko juuri käydyillä presidentin vaaleilla osuutta asiaan. Asiasta löytyi lopulta kompromissimuotoilu.

Neljäs hankaluus koski valuuttakurssivaihteluista johtuvaa ennustettua rahoitusvajetta, johon löytyi kaikkia tyydyttävä muotoilu. Viime metreille saakka riideltiin myös CBIT:n tuesta. Muilla foorumeilla kehitysmaat peräänkuuluttavat raportointituen tärkeyttä, mutta tällä foorumilla päähuomio kiinnittyi toimeenpanon tukeen. Sitä ei tule heikentää raportoinnin kustannuksella. Kehitysmaaryhmä vaati muotoiluja tuen lisäisyyteen liittyen, lopputuloksen ollessa viittaus Pariisin muotoiluihin, joissa CBIT-tuen odotetaan olevan nykyistä tukea täydentävää.

Rahastoihin liittyen käytiin pitkä keskustelu tulevan kuudennen arvioinnin ohjinnasta. Aluksi näytti siltä, että kaikki olisivat valmiita hyväksymään aiemmat ohjeet pienillä päivityksillä, mutta sitten kehitysmaaryhmän pääneuvottelija heitti hihastaan listan uusia ryhmälle tärkeitä ehdotuksia kriteerien alle. Pitkien keskustelujen jälkeen päästiin palaamaan lähes alkuperäiseen esitykseen ja näin ollen itse varsinainen arvio saadaan käyntiin ensi vuonna. Osapuolet ja muut tahot voivat lähettää näkemyksiään huhtikuun loppuun 2017 mennessä.

SCF:n osalta keskusteluja käytiin sekä COP:n että SBI:n alla. COP toivotti tervetulleeksi SCF:n raportin ja kannustaa jatkamaan keskusteluja seuraavan foorumin aiheeksi. Osapuolilla olisi ollut mahdollisuus päättää foorumin aihe, mutta siitä ei päästy yksimielisyyteen. Raportin alla ehkä hankalimmat keskustelut käytiin metsärahoituksesta johtuen Bolivian vaatimuksista, mutta asiasta päästiin yksimielisyyteen toisen viikon lopulla. SCF:n arvioinnin osalta sovittiin Marrakechissa ohjeet, joiden pohjalta arvio suoritetaan ensi vuonna. Myös tämän asiakohdan alla keskusteltiin siitä miten Pariisin sopimuksen

voi viitata, toisaalta kehitysmaaryhmä toi jo tämän keskustelun aikana ilmi valmiutensa muuttaa SCF:n mandaattia, kokoonpanoa jne. SBI aloittaa arvioinnin teon toukokuun kokouksessa mm. osapuolien maaliskuun 2017 loppuun mennessä tekemien läheteiden perusteella.

Pitkän aikavälin rahoituksen alla nousi esiin etenkin sopeutumisrahoitus ja tiekartta. Normaaliin tapaan kehitysmaaryhmä nosti esiin huolensa sopeutumisrahoituksen vähydestä. Päätöksessä kehoitetaan teollisuusmaita jatkamaan toimiaan merkittävän osuuden kanavoimiseksi julkisista lähteistä sopeutumisrahoitukseen. Ns. tiekartan osalta keskusteltiin pitkään voiko sen toivottaa tervetulleeksi, mutta näin lopulta tehtiin. Lisäksi päätettiin, että vuosien 2017-2018 työpajat keskittyvät tarpeiden muuttamiseen hankkeiksi, politiikka- ja säännösympäristön rooliin ilmastorahoituksessa ja rahoitukseen pääsyn edistämiseen.

Yllättäen ilmastorahoituksen laskentaan ja tulevien vuosien rahoitustietoja koskevat keskustelut olivat suhteellisen rakentavia. Asiakohtien toisena fasilitaattorina toimi Suomen pääneuvottelija Outi Honkatukia. Ilmastorahoituksen määritelmä, lisäisyys suhteessa kehitysrahoitukseen ja muut vanhat vaateet olivat esillä, mutta kehitysmailta on kuitenkin löytynyt ymmärrystä myös sille, että teollisuusmaat tukevat kehitysmaiden prioriteettien mukaan, jolloin määritelmät saattavat vaihdella. Laskentaan liittyvän työn osalta Marrakechissa järjestettiin työpaja ja päätettiin jatkaa työtä SBSTA:n alla toukokuussa 2017. Tulevien vuosien rahoitustietoja koskevien "kaksivuotisraporttien" osalta keskustelu vasta alkoi, osin mandaattia pohtien. Prosessi käynnistettiin ja sovittiin toukokuun kokouksessa pidettävän pyöreän pöydän keskustelu, josta sihteeristö tekee yhteenvedon 23. osapuolikokoukselle.

Toimintavalmiuksien parantaminen (capacity building)

Kehitysmaiden toimintavalmiuksien edistämiseksi perustetun Pariisin komitean (Paris Committee for Capacity Building, PCCB) toiminnan aloittamisesta päästiin yksimielisyyteen ja komitea aloittaa toimintansa SBIn yhteydessä toukokuussa 2017. Ensimmäisen vuoden aiheena on toimintavalmiuksien edistäminen kehitysmaiden kansallisten panosten (NDC) toteutuksessa. Suomen Matti Nummelin on PCCB:n jäsen Länsi-Euroopan edustajana (toinen paikka Norjalla). Toimintavalmiuksien kehittämisen puitteiden (Capacity building framework) kolmas arvio saatiin myös päätökseen.

Metsät, maankäyttö ja maatalous

Marrakechin ilmastokokouksen suurimpia pettymyksiä oli maatalous, jossa ei edistytty lainkaan. Kokouksen aikana neuvoteltiin intensiivisesti, mutta maiden kannat olivat liian kaukana toisistaan. G77-ryhmä teki oman päätösluonnoksen ja EU teki omansa. Kahta ehdotusta yritettiin saada yhteen, mutta ilman tulosta. G77 halusi vain keskittyä sopeutumiseen ja resilienssiin sekä rahoitukseen. Kehittyneet maat halusivat tasapainon sopeutumisen ja päästöjen hillinnän osalta. Työ jatkuu Bonnissa toukokuussa 2017. Teollisuusmaiden puolelta maatalousneuvotteluja fasilitoi Heikki Granholm (MMM).

LULUCF eli revegetaatio ja muut alakohdat siirrettiin seuraavaan SBSTA kokoukseen. Yksi osapuoli yritti saada tulosta aikaan mutta siihen ei ollut muilla valmiuksia. Asiakohdan käsittely oli laimeahkoa: Revegetaation merkitys tunnustettiin, mutta yleisesti ei ollut halua sisällyttää sitä CDM-toimenpiteeksi.

Ranska järjesti Marrakechissa päivän tilaisuuden koskien Pariisin ilmastokokouksen yhteydessä lanseerattua maaperän hiilen lisäämiseen liittyvää neljän promillen aloitetta (4per1000). Suomi tukee aloitetta, ja lähti nyt myös Ranskan pyynnöstä mukaan aloitteen päättävään elimeen (Consortium).

Aloitteen organisaattiorakenne koostuu neuvoo-antavasta elimestä (Forum), päättävästä elimestä (Consortium) ja tieteellisestä elimestä. Ensi vaiheessa aloitteessa käynnistetään tutkimusyhteistyö.

Teknologia

Teknologiaan liittyviä kysymyksiä käsiteltiin usean eri asiakohdan alla eri neuvotteluraiteilla. Osapuolet olivat yleisesti tyytyväisiä teknologiakomitean ja teknologia-keskuksen ja verkoston (Climate Technology Centre and Network, CTCN) raporttiin ja sen sisältämiin suosituksiin sekä edellä mainittujen elinten panokseen Teknologia-mekanismiin toimeenpanossa. Elimiä pyydetään jatkossa raportimaan kokemuksistaan ja haasteista toiminnassaan. Päätelmissä annetaan erikseen suosituksia teknologiakomitealle ja CTCN:lle. Teknologiakomitean osalta työohjelma vuosille 2016-18 sai kiitosta. Osapuolet toteavat, että teknologiaa koskevien tarvearviointien, kansallisesti määriteltyjen panosten ja kansallisten sopeutumishjelmien läheisempi linkkaaminen tehostaisi toimeenpanoa maatasolla. CTCN:ää kehoitetaan tiiviimpään yhteistyöhön Maailmanlaajuisen ympäristörahaston GEF:n kanssa. Myös GEF:n, Vihreän ilmasto-rahaston (Green Climate Fund, GCF) sekä teknologiayhteyshenkilöiden välistä yhteistyötä kehoitetaan tiivistämään. Osapuolet toteavat, että CTCN:n rahoitus ei ole kestäväällä pohjalla ja se tulee jatkossakin tarvitsemaan rahoitusta.. Toisella kokousviikolla pidetyssä USA-johtoisessa rahoittajamaiden tiedotustilaisuudessa todettiin CTCN:n saaneen rahoituslupauksia 23 MUSD:n arvosta, mikä kattaa osan akuutista rahoitusvajasta.

Osapuolet keskustelivat myös teknologiapuitekehikon tavoitteista, rakenteesta ja avaintemoista. Yksimielisyys saavutettiin siitä, että puitekehikon tulee olla lyhyt ja ytimekäs, tasapainoinen ja kattava. Osapuolet toteavat, että puitekehikolla voi olla strateginen rooli teknologiamekanismiin tehokkuuden parantamisessa. Kehikon avainalueiksi määritellään innovaatiot, toimeenpano, toimintaympäristö ja valmiuksien rakentaminen, yhteistyö ja sidosryhmät sekä tuki. Osapuolia, tarkkailijoita ja sidosryhmiä pyydetään toimittamaan läheteitä puitekehikon periaatteista ja rakenteesta 10.4.2017 mennessä.

Osapuolet olivat yleisesti tyytyväisiä GEF:n raporttiin Poznanin strategisen teknologiansiirto-ohjelman toteuttamisesta. GEF:iä pyydetään jatkamaan ohjelmaa koskevien haasteiden ja kokemusten käsitteilyä raportoinnissaan sekä tiivistämään yhteistyötään CTCN:n kanssa. Osapuolia kehoitetaan tiivistämään kansallisten GEF- ja teknologia-yhteyshenkilöidensä yhteistyötä.

Kansainvälinen lentoliikenne ja merenkulku

SBSTA45-kokouksen avauksessa Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö ICAO ja Kansainvälinen merenkulkujärjestö IMO antoivat tiedonannot omien sektoriensa toimista kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. SBSTA:n puheenjohtaja onnitteli ICAO:a kansainvälisen lentoliikenteen päästöjen hyvitysjärjestelmästä saavutetusta päätöksestä.

SBSTA:ssa käydyissä neuvotteluissa oli havaittavissa, että erityisesti Intia, Venäjä ja Venezuela olivat tyytymättömiä ICAO:ssa tehtyyn hyvitysjärjestelmää koskevaan päätökseen ja vaativat SBSTA:n päätelmistä hyvin pelkistettyä ilman positiivisia huomioita. Lisäksi nämä maat vaativat mm. CBDR-periaatteen kytkemistä lausunnossa järjestöjen ilmastotoimiin, mikä ei ollut kehittyneiden maiden hyväksyttävissä, koska se johtaisi mm. lentoliikenteen globaalien kilpailun vakavaan vääristymiseen.

Lähes viikon neuvotteluiden jälkeen SBSTA:n päätöksiin kirjattiin, että 1) SBSTA huomioi ICAO:n ja IMO:n sihteeristöjen antamat raportit sektoriensa toimista kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi.

si ja huomio myös osapuolivaltioiden tekemät huomiot asiassa. 2) SBSTA pyysi ICAO:n ja IMO:n sihteeristöjä raportoimaan jatkossakin työstään SBSTA:n istunnoissa.

Tasa-arvokysymykset

Marrakechin ilmastokokouksessa hyväksyttiin tasa-arvon edistämistä ja naisten osallistumista koskeva työohjelma, joka ulottuu vuoteen 2019. Työohjelman tueksi valmistellaan yksityiskohtainen toimenpanosuunnitelma, jossa on tavoitteet, tarvittavat toimenpiteet sekä työn tulosten arviointia koskevat mittarit. Virallisten neuvottelujen lisäksi kokouksen aikana järjestettiin useita tasa-arvon edistämistä koskevia oheistapahtumia, mm. Suomen tukeman Global Gender and Climate Alliancen järjestämä innovaatio-foorumi. Marrakechin toisella kokousviikolla oli tasa-arvopäivä. Suomi oli mukana kutsuttuna puhujana kolmessa oheistapahtumassa.

Alkuperäiskansojen foorumi

Alkuperäiskansojen foorumin perustamisesta päätettiin Pariisin ilmastokokouksen yhteydessä vuonna 2015. Asia nousi yllättäen osapuolikokouksen agendalle Marrakechin ilmastokokouksessa, ja toisen viikon loppupuolella neuvottelut foorumin sisällöstä saivat vauhtia. Puheenjohtaja järjesti asiasta konsultaatioita, ja ministeri Tiilikaisen johdolla EU:n ministerit tapasivat asian tiimoilta alkuperäiskansojen edustajia. Marrakechissa hyväksyttiin päätelmät, jossa kuvataan jatkotyön seuraavat askelmerkit. Osapuolilta pyydetään lähetteitä keväällä 2017, ja asiaa käsitellään seuraavaksi Bonnissa toukokuussa 2017 SBSTA:n agendalla avoimessa vuoropuhelussa, jota fasilitoi myös alkuperäiskansojen edustaja.

Vastetoimet (response measures)

Vastetoimia koskevissa asiakohdissa keskusteltiin talouden monipuolistamisesta pidetyn työpajan pohjalta sekä vastatoimifoorumin työohjelman painopisteistä. Osapuolilla oli eriäviä näkemyksiä työohjelman prioriteettialueista osan halutessa fokusoidumman osan laajemman työohjelman. Keskustelua käytiin myös siitä, miksi foorumi ei olisi riittävä elin parhaiden käytäntöjen ja kokemusten vaihtoon Pariisin komitean alkaessa tukea valmiuksien rakentamista. Tärkeimmäksi päätökseksi jäi EU:n odotusten mukaisesti ad-hoc- asiantuntijaryhmän perustaminen. Tämä asiantuntijaryhmä kokoontuu Bonnissa toukokuussa 2017.

Maailmanlaajuinen toimintaohjelma (Global Climate Action Agenda, GCAA)

Pariisin osapuolikokouksessa käynnistetyn ns. globaalien toimintaohjelman (GCAA) rooli lukuisine korkean tason teemakeskusteluineen vei huomiota pois itse neuvotteluista, mikä herätti keskustelua Marrakechin kokouksen aikana. Toimintaohjelman tavoitteena on vauhdittaa valtioiden, kuntien, yritysten, sijoittajien ja kansalaisten yhteistyötä päästöjen vähentämisessä ja tarjoaa tukea haavoittuville maille. Marrakechissa Marokko ja Ranska julkistivat vuoteen 2020 ulottuvan tiekartan aloitteen eteenpäin viemiseksi. Marokon YMI Hakima El Haite jatkaa toimintaohjelman keulakuvana ("Champion") ja sai rinnalleen uuden kumppanin vuoden 2017 osapuolikokouksen puheenjohtajamaan Fidžin MMI Inia Seruiratusta. Toiminta-agendan vahvistamiseksi käynnistettiin myös uusi kumppanuusohjelma, 'Marrakesh Partnership for Global Climate Action,' jonka tarkoituksena on parantaa toimintaohjelman koordinoitua ja tarjota kumppaneille selkeämpi toimintaympäristö mm. suunnitelmallisemman kokous- ja tapahtuma-aikataulun muodossa. Toimintaohjelman moninaisuutta – kenties jopa sekavuutta – kuvaa se, että tiekartan ja kumppanuusohjelman lisäksi Marokko valmisteli Marrakechin kokouksen ulostulona myös julkilausuman (Marrakech Action Proclamation), jossa korostetaan toimeenpanon ja yhteistyön tärkeyttä.

Globaali toimintaohjelma vahvistuneet jatkossa lisäten osaltaan vapaaehtoisten ilmastotoimien ja ei-valtiollisten toimijoiden sitoumusten näkyvyyttä sekä kannustaen laajaa yhteiskunnallista osallistumista konkreettisiin ilmastotoimiin. Vapaaehtoisten toimien kytkeminen virallisiin neuvotteluihin ja toimintaohjelman puitteissa toteutettujen toimien seurannan yhdenmukaistaminen vaatii jatkotyöstämistä. Vapaaehtoisilla toimilla on merkittävä vaikutus ilmastotoimien kunnianhimon tason nostamisessa, mutta toimet eivät ole yhteismitallisia ja siten niiden luotettava seuranta on haastavaa. Jotta toimintaohjelman kytkeminen viralliseen neuvotteluraiteeseen olisi tulevaisuudessa mahdollista esimerkiksi Teknisen asiantuntijaprosessin (*Technical Examination Process*) kautta, on toiminta-agendan koordinaatiota ja toimien seurantaa parannettava huomattavasti. Nähtäväksi jää, onko tämä mahdollista Marrakechissa julkistetun tiekartan sekä kumppanuusohjelman tukemana. Toisaalta, keskustelua herätti myös se, missä määrin esim. ilmastosihteeristön työpanosta tulisi ylipäättään suunnata vapaaehtoisen toiminta-agendan koordinointiin ja missä määrin sihteeristön rajalliset resurssit tulisi keskittää ydintehtävään eli ilmastopimuksen osapuolien tukemiseen sopimusten virallisissa prosesseissa.

Kaupungit, alueet ja rakennukset (10.11.)

Kaupungit ja alueet ovat nousseet viime vuosina merkittäviksi tekijöiksi ilmastomuutoksen vastaisessa taistelussa. Suuri osa päästöistä on lähtöisin kaupungeista ja rakennuksista, sekä osa päästövähennystoimenpiteistä on helpompi tehdä kaupunkien ja alueiden tasolla. Noin puolet maiden kansallisista panoksista (NDC) mainitsee kaupunkien, alueiden sekä rakennusten toimet päästövähennysmahdollisuuksina. Pariisin ilmastopimuksen lisäksi viime aikoina on sovittu lukuisia muita kasainvälistä sopimuksia, joilla on merkitystä kaupungeille ja jotka ovat auttaneet ymmärtämään kestävä kaupunkikehityksen merkitystä (Sendai Framework on Disaster Risk Reduction, The Addis Ababa Action Agenda on Financing Sustainable Development sekä The New Urban Agenda). Marrakechissa vahvistuivat erilaiset verkostot ja rakenteet, jotka auttavat kaupunkia, alueita ja rakennuksia rahoittamaan päästötoimenpiteitään ja siten vaikuttamaan Pariisin sopimuksen toimeenpanoon tehostamalla valtioiden toimia.

Teemapäivä tuotti lukuisia suosituksia sekä rahoituslupauksia ja uusia aloitteita [kaupungeille](#), alueille ja [rakennuksille](#). Tärkein julistus tuli yli tuhannen hengen oheistapahtumasta [Climate Summit for Local and Regional Leaders](#): Marrakech Roadmap for Action. Julistuksessa keskityttiin sopivien rahoitusinstrumenttien löytymiseen ja kehittämiseen paikallishallinnolle sekä eri hallintojen tasojen paremmalle yhteistyölle. Rakennusten energiatehokkuustoimia rahoittamaan perustettiin The Energy Efficiency in Buildings Programme. Lisäksi kaupungit ja alueet osallistuivat myös muihin rahoitusaloitteisiin.

Rahoituksen lisäksi tärkeiksi alueiksi nousivat toimien mittaaminen, raportointi ja verifiointi (MRV), standardit, tiedonkeruu sekä yhteinen metodologia; yhteistyö eri toimijoiden kesken sekä kunnianhimon parantaminen. Vuonna 2018 tullaan järjestämään [kansainvälinen kaupunkien ilmastotoimien tieteellinen konferenssi](#), jonka tarkoituksena on lisätä ymmärrystä kaupunkien mahdollisuuksista sekä tuottaa tietoa IPCC:n tulevaan arviointiraporttiin.

Energia (11.11.2016)

Energiapäivän tarkoitus oli näyttää, miten maailman energiajärjestelmä on muuttumassa fossiilisesta vähäpäästöiseksi. Järjestäjinä olivat International Renewable Energy Agency (IRENA) ja YK:n Sustainable Energy for All (SEforALL) yhteistyössä Marokon uusiutuvan ja energiatehokkuuden toimijoiden kanssa. Päivän keskustelut nivoutuivat yhteen SDG (Sustainable Development Goal) nro. 7:n kanssa, jonka tavoite on varmistaa kaikille kestävä, luotettava, moderni ja edullinen energiantuotanto.

[Raportissa](#) nostettiin esille seuraavat viisi suositusta kunnianhimon parantamiseksi:

1. HFC-yhdisteiden nopea käytöstä poistaminen yhdessä energiatehokkuustoimien kanssa toisi huomattavan lisän päästövähennyksiin.
2. Energiamarkkinat tulee nähdä kokonaisuutena sekä tarkastella kysynnän ja tarjonnan hallintaa. Keskitetyistä sähköverkoista tulee siirtyä hajautettuihin ja paikallisiin ratkaisuihin
3. Sitoudu selkeisiin ja kunnianhimoisiin energiatehokkuustoimenpiteisiin yhdistettynä rahoituksen voimakkaaseen lisäämiseen. Julkisen vallan tulee luoda selkeä kehikko, jotta yksityinen rahoitus seuraa perässä.
4. Uusituvan energian tavoitteita pitää seurata johdonmukainen toimeenpano, joka on ankkuroitu kansallisiin strategiaihin.
5. Rahoitusta tulee lisätä etenkin maaseudulle, ruoanlaittoon, valaistukseen, terveydenhuoltoon, kouluihin sekä liike-elämään.

Ilmastoneuvotteluja ja lähivuosisia varten yleisesti asetettiin seuraavia tavoitteita

- COP23:een mennessä tulisi saavuttaa tiekartat energiatehokkuuden lisärahoitukselle 2030 tavoitteiden saavuttamiseen, selvittää miten nykyiset rahoitustyökalut voivat parhaiten käyttää julkista rahaa yksityisen rahoituksen lisäämiseen ja mahdollistaa suuren mittakaavan hankkeiden rahoitus.
- Vuonna 2020 energiatehokkuuden rahoitus on vähintään neljä kertaa ja uusiutuvan energian käyttöönoton osuus globaalissa energiasysteemissä on kuusi kertaa nykyistä suurempi. Energiatehokkuus- ja uusiutuvan energian toimet ovat vakiintuneet osiksi NDC:n toimeenpanoa.

Tämän lisäksi Marrakechin ilmastokokouksen aikana julkistettiin useita uusia [rahoituslupauksia sekä aloitteita](#).

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa jatkui vahvana myös Marrakechissa. Pohjoismailla oli COP22:ssa yhteinen paviljonki toista kertaa varsinaisella neuvottelijoiden alueella. Voimanponnistuksen koordinoi ja isännöi Pohjoismaiden ministerineuvosto ja mukana olivat maiden lisäksi erilaiset yhteiset pohjoismaiset organisaatiot sekä myös useat kansainväliset organisaatiot (mm. OECD ja CCAC). Pääpaviljongin lisäksi neuvottelualueella oli pieni pöytä (ständi) julkaisuja varten ja vihreällä eli kaikille avoimella alueella pohjoismaisten suurlähetystöjen ja yritysten oma paviljonki. Suomalaisista yrityksistä edustettuina olivat Nokia sekä Niras.

Paviljonki kokosi jälleen lukuisia vieraita erilaisiin oheistapahtumiin ja vastaanottoihin sekä tutustumaan Pohjoismaiden ilmasto- ja energiaratkaisuihin. Yksi suosituimmista oli Sitran luotsaama Green to Scale -hanke, jonka tarkoituksena on ollut etsiä pohjoismaisia ratkaisuja, jotka voisi ottaa käyttöön myös muissa maissa. Pohjoismaiden ja Marokon yhteinen kestävien kaupunkien foorumi 12.11. täytti koko 200-paikkaisen Marokon paviljongin, jossa Suomesta oli puhumassa mm. Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Anni Sinnemäki.

Pohjoismaiset virkamiehet tapasivat ensimmäisellä kokousviikolla NOAK:in puitteissa sekä pääneuvottelijoiden yhteisessä illalliskokouksessa. Pohjoismaisten neuvottelijoiden outreach-kokous pidettiin pienten saarivaltioiden (AOSIS) kanssa. Pohjoismaiden ministerit tapasivat perinteisesti toisella kokousviikolla; he keskustelivat Marrakechin ilmastoneuvottelujen tilanteesta, Pohjoismaiden roolista sekä ilmastorahoituksesta.

Kansainvälinen koalitio lyhytaikaisten ilmastotekijöiden torjumiseksi (CCAC)

Marrakechissa CCAC (Climate & Clean Air Coalition) piti kokouksen (High Level Assembly) 14.11.2016. CCAC:n jäsenmaat hyväksyivät julkilausuman, jossa maat sitoutuivat parantamaan ilman laatua ja hidastamaan ilmastomuutosta toteuttamalla toimia, jotka vähentävät lyhytikäisten ilmastovaikutteisten ilmansaasteiden (SLCP) kuten mustahiilen päästöjä. Marrakechin kokouksessa keskityttiin moottoriliikenneajoneuvoihin, erityisesti dieselajoneuvoihin.

CCAC:n ministerikokous hyväksyi globaalin alhaisten rikkipäästöjen ja puhtaampien dieselajoneuvojen strategian. Strategia sisältää konkreettisen tiekartan miten pienhiukkasten ja mustahiilen päästöjä voidaan tieliikenteessä vähentää yli 90 %. Strategia sisältää alueellisia suosituksia sekä suosituksia yksittäisille maille ja kaupungeille. Terveysshyödyt olisivat 16 dollaria jokaista puhtaaseen dieseliin investoitua dollaria kohti.

Suomi liittyi julkilausuman maihin, jotka sitoutuivat vähentämään mustahiilipäästöjä puhtaamman dieselpolttoaineen avulla, vähentämään öljy- ja kaasualan metaanipäästöjä sekä kehittämään mustahiilen inventaarioita ja ennusteita. Puheenvuorossaan Suomi korosti arktisten alueiden merkitystä sekä yksityissektorin merkitystä puhtaamman teknologian kehityksessä. Esimerkkinä Neste Oil ja uusiutuva biodiesel.

Aloitteet ja oheistapahtumat

Suomi oli mukana julkistamassa tai liittyi mukaan useisiin ilmastotavoitteita edistäviin kansainvälisiin aloitteisiin. MYMI Tiilikainen osallistui Brasilian aloitteesta perustetun biopolttoaineiden tuotantoa ja käyttöä edistävän Biofuture Platformin korkeantason perustamiskokoukseen. Lisäksi jo Pariisissa julkaistettu Ranskan käynnistämä neljän promillen aloite sai lisää näkyvyyttä, kun maaperään sitoutuneen hiilen määrän lisäämiseen pyrkivän aloitteen alle perustettiin ministeritason tapahtumassa kumppanimaiden välinen konsortio.

Osana kansainvälistä Mission Innovation -aloitetta Suomi sitoutui kaksinkertaistamaan uusiutuviin energioihin ja energiajärjestelmiin suuntautuvan julkisen innovaatorahoituksensa nykyisestä noin 50 miljoonan euron tasosta vuoteen 2020 mennessä. Suomi liittyi myös Yhdysvaltojen aloitteeseen, jossa tiedon avoimuudella ja jakamisella pyritään vastaamaan ilmastonmuutoksen asettamiin haasteisiin, kuten sään ääri-ilmiöihin.

Pariisiin COP21:n tapaan Marrakechissa oli koko kahden viikon ajalle laaja sivutapahtumaohjelma (EU-komission arvion mukaan Marrakechissa oli varsinaisten ilmastoneuvottelujen lisäksi 1200 erilaista tapahtumaa). Suomalaisia tapahtumia järjestivät mm. Sitra, Climate Leadership Council, Sustainable Buildings and Construction –ohjelma. Suomen valtuuskunnan jäsenet ja huomioitsijat olivat lisäksi mukana puhujina useissa muissa, eri maiden ja organisaatioiden järjestämissä sivutapahtumissa. MYMI Tiilikainen oli puhujana neljässä sivutapahtumassa, joiden järjestelyissä Suomi oli mukana. Ministeritasolla haettiin näkyvyyttä Suomalaisesta aloitteesta syntyneelle ja kansainvälisiin mittoihin kasvaneelle kansalaisten Ilmastolupaus-aloitteelle (Citizens Climate Pledge) sekä Sitran Pohjoismaisia ilmatoratkaisuja edistävälle ja niiden potentiaalisia päästövähennysvaikutuksia arvioivalle Green to Scale –hankkeelle. Näiden lisäksi MYMI Tiilikainen puhui Pohjoismaisissa sivutapahtumissa fossiilisten polttoaineiden tukireformin puolesta sekä globaalien maatalouteen ja ilmastonmuutokseen liittyvien ratkaisujen toimeenpanosta ja niihin liittyvistä haasteista.

Liite 1 Suomen valtuuskunta Marrakechin ilmastokokouksessa

Puheenjohtaja

Maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen

Varapuheenjohtaja

Ympäristöneuvos Outi Honkatukia, ympäristöministeriö

Jäsenet

Lähetystöneuvos Hanna-Leena Lampi, ulkoasiainministeriö
Metsäneuvos Heikki Granholm, maa- ja metsätalousministeriö
Vanhempi hallitussihteeri Karoliina Anttonen, työ- ja elinkeinoministeriö
Neuvotteleva virkamies Paula Perälä, ympäristöministeriö
Hallitussihteeri Janne Mänttari, liikenne- ja viestintäministeriö
Ympäristöneuvonantaja Matti Nummelin, ulkoasianministeriö

Asiantuntijat

Neuvotteleva virkamies Marjo Nummelin, ympäristöministeriö
Suurlähettiläs Anne Vasara, ulkoasianministeriö
Kehittämispäällikkö Riitta Pipatti, Tilastokeskus
Neuvotteleva virkamies Tuulia Toikka, ympäristöministeriö
Hallitussihteeri Charlotta von Troil, ympäristöministeriö
Erytisavustaja Jyrki Peisa, ympäristöministeriö
Ylitarkastaja Outi Leskelä, ympäristöministeriö
Viestintäasiantuntija Jussi Palmén, ympäristöministeriö
Yksikönpäällikkö Kaija Suvanto, ulkoasiainministeriö
Tarkastaja Johanna Pietikäinen, ulkoasiainministeriö
Tarkastaja Elina Ruoho, ulkoasiainministeriö
Energianeuvonantaja Henri Horn, ulkoasiainministeriö
Ylitarkastaja Hanna Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
Erytisasiantuntija Aira Kalela, ulkoasiainministeriö
Kansanedustaja Satu Hassi, ympäristövaliokunnan pj
Kansanedustaja Mirja Vehkaperä, ympäristövaliokunnan jäsen
Kansanedustaja Kaj Turunen, talousvaliokunnan pj
Kansanedustaja Hanna Kosonen, Pohjoismaiden ympäristövaliokunnan pj
Puheenjohtajan avustaja Inka Saara Arttijeff, Saamelaiskäräjät
Ilmastodelegaatti Katri Ylinen, Allianssi ry
Professori Markku Ollikainen, Ilmastopaneelin puheenjohtaja
Erikoistutkija Tommi Ekholm, VTT
Vanhempi neuvonantaja Oras Tynkkynen, Sitra
Asiantuntija Tuuli Hietaniemi, KEPA ry
Suojeluasiantuntija Hanna Aho, Suomen luonnonsuojeluliitto
Johtava asiantuntija Mikael Ohlström, EK
Pääekonomisti Ralf Sund, STTK
Energia-asiantuntija Anssi Kainulainen, MTK

Party overflow

Apulaiskaupunginjohtaja Anni Sinnemäki
Sihteeri Katariina Kovalainen, ympäristöministeriö
Ylitarkastaja Roxana Contreras, ympäristöministeriö
Yliarkkitehti Harri Hakaste, ympäristöministeriö
Lähetystösihteeri Maija-Liisa Vähäkuopus, ulkoasiainministeriö
Tutkimuspäällikkö Sanna Sorvari, Ilmatieteenlaitos
Tutkija Tomi J Lindroos, VTT
Johtaja Mari Pantsar, Sitra
Koordinaattori Pekka Huovila, Green Building Council Finland
Johtaja Antti Inkinen, Niras Finland Oy
Ympäristöneuvos Elina Rautalahti, ympäristöministeriö
Johtava asiantuntija Mikko Halonen, Gaia
Vanhempi asiantuntija Hanna-Mari Ahonen, GreenStream Network Oy
Viestintäkoordinaattori Gorana Jerkovic, ICOS RI
Koordinaattori Laura Pätsi, ulkoasianministeriö
Luonnontieteen amanuenssi Stéphanie C. Lefrère
Johtava asiantuntija Janne Peljo, Sitra
Toimitusjohtaja Tiia Kähö, Smart & Clean-säätiö
Kunniakonsuli Abdelouahed Benabdellah
Autonkuljettaja Abdelmonaiem Ennaji
Autonkuljettaja Ahmed Ouard
Turvamies Kimmo Tähkäpää
Turvamies Miika Laine

Liite 2 Maatalous- ja ympäristöministeri Tiilikaisen puhe korkean tason osuudessa

Statement by Mr Kimmo Tiilikainen, Minister of Agriculture and Environment of Finland at COP22, Marrakech, 16 November 2016

Mr President, Your Excellencies, Ladies and Gentlemen,

It is a great pleasure for me to address you at this COP22 in the beautiful city of Marrakech.

Finland fully aligns itself with the statement by the EU and its Member States.

Paris became a real turning point in global climate policy. Now the Paris agreement is already in force. This is something we all should be very proud of. It clearly shows our joint commitment. I am happy to tell you that Finland deposited its ratification instrument this Monday.

Mr President,

Our work is not done. Now we must fulfill our promises. The value of the Paris agreement will eventually be measured by action on the ground.

For us, the governments, this means turning our intentions into real action. We have to deliver the necessary emission reductions. In Finland, we are committed to increase the share of renewables to 50% of energy use; to stop using coal and to halve the use of oil by 2030.

Together, we need to create a strong and transparent monitoring and reporting framework. We also need a robust global process to take stock whether we are on the right track. These are priorities for Finland and the EU.

Both the facilitative dialogue in 2018 and the global stocktake in 2023 allow us to assess and revise our emission reduction targets. We must make sure that our joint efforts keep us firmly on the right path.

Mr President,

Developing countries, especially the poorest and most vulnerable, need support to implement their commitments. Capacity building is an important element of any such support. Mobilizing the needed finance is a priority.

I would like to emphasise the role of forests in achieving the Paris Agreement's long term goal. Sustainable forest management and reforestation are crucial in increasing sinks of CO₂. As for agriculture, it is not only a question of adaptation. Agriculture is also part of the mitigation and climate action overall.

Finland takes over chairing of the Arctic Council next spring. The Arctic is warming twice as fast as the global average. The impacts of a changing Arctic are severe for the whole world. Finland stresses climate change and sustainable development in the Arctic Council. Reducing emissions of black carbon will be one of our main goals.

Mr President,

For the Paris Agreement to truly deliver, everyone needs to act in all countries. It is the private sector that innovates, invests and implements. It is regions, cities and municipalities that are responsible for many of the measures that must be taken.

But it is also individual citizens that can make a difference. Through the Finnish born Citizens Climate Pledge initiative, it is now possible for any global citizen to commit to join a global movement of action on climate change.

To conclude, the Paris Agreement has firmly anchored climate change as a key area of international cooperation. Let us now build on this momentum and make further historic steps in its implementation.

Liite 3 Raportissa käytetyt lyhenteet

AC	Adaptation Committee / Sopeutumiskomitea
ADP	Ad Hoc Working Group on the Durban Platform for Enhanced Action / Durbanin toimintaohjelma
AILAC	Association of Independent Latin American and Caribbean States / Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen itsenäisten valtioiden yhteisö
AIP	Accelerated Implementation Process / Hillintätoimien tehostettu toimeenpanoprosessi
AOSIS	Alliance of Small Island States / Pienten saarivaltioiden allianssi
APA	Ad Hoc Working Group on the Paris Agreement / Pariisin sopimuksen voimaantuloa valmisteleva ad hoc –työryhmä
CBDR(-RC)	Common but Differentiated Responsibilities (and respective capabilities) / Yhteiset mutta eriytetyt vastuut (ja suhteelliset kyvyt)
CBIT	Capacity building initiative for transparency / Läpinäkyvyyteen liittyviä kehitysmaiden toimintavalmiuksia vahvistava ohjelma
CCAC	Climate & Clean Air Coalition / Kansainvälinen koalitio lyhytaikaisten ilmastotekijöiden torjumiseksi
CDM	Clean Development Mechanism / Puhtaan kehityksen mekanismi
CGE	Consultative Group of Experts / Kehitysmaiden kansallisten tiedonantojen tekoa tukeva asiantuntijaryhmä
CMA	Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement / Pariisin sopimuksen osapuolten kokous
CMP	Meeting of the Parties to the Kyoto Protocol /Kioton pöytäkirjan osapuolten konferenssi
COP	Conference of the Parties / Ilmastosopimuksen osapuolikokous
CORSIA	Carbon Offsetting and Reduction Scheme for International Aviation / Kansainvälisen lentoliikenteen päästöjen hyvitys- ja vähennysjärjestelmä
CTCN	Climate Technology Centre and Network / Teknologiakeskus
ERU	Emission Reduction Unit / Yhteistoteutushankkeista saatava päästövähennysyksikkö
FFSR	Fossil Fuel Subsidy Reform / Fossiilisten polttoaineiden tukien järjeistäminen
GCF	Green Climate Fund / Vihreä ilmastorahasto
GEF	Global Environment Facility / Maailman ympäristörahasto
G77	Kehitysmaiden yhteinen neuvotteluryhmä
AI-maat	I-liitteen maat; OECD-maita vuodelta 1992 sekä Itä- ja Keski-Euroopan siirtymätalousmaita
ICAO	International Civil Aviation Organisation / Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö
IMO	International Maritime Organisation / Kansainvälien merenkulkujärjestö
INDC	Intended Nationally Determined Contributions / Aiotut kansalliset kontribuutiot
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change / Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli
JI	Joint Implementation / Yhteistoteutus
LDC	Least Developed Countries / Vähiten kehittyneet maat
LDCF	Least Developed Countries Fund / Vähiten kehittyneiden maiden rahasto
LEG	LDCs Expert Group / Vähiten kehittyneiden maiden asiantuntijaryhmä
LMDC	Like Minded Developing Countries / Samanmielisten kehitysmaiden ryhmä
LULUCF	Land Use, Land Use Change and Forestry / Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous
MRV	Measurable, Reportable & Verifiable / mittaaminen, raportointi ja todentaminen
NAMA	Nationally Appropriate Mitigation Actions / Kansallisesti soveltuvat päästö toimet
NAP	National Adaptation Plan / Kansallinen sopeutumissuunnitelma
NDC	Nationally Determined Contributions / Kansalliset panokset (mm. päästövähennystavoitteet)

NOAK	Nordic working group for global climate negotiations / Maailmanlaajuisten ilmastoneuvotteluiden pohjoismainen työryhmä
NWP	Nairobi Work Program / Nairobilin työohjelma
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development / Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
PCCB	Paris Committee for Capacity Building / Pariisin ilmastokokouksen yhteydessä perustettu komitea, joka vahvistaa kehitysmaiden valmiuksia ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen
REDD	Reducing Emission from Deforestation and Forest Degradation / YK:n metsäkatoa ja metsien tilan heikkenemistä ehkäisevä ohjelma kehitysmaissa,
SBI	Subsidiary Body for Implementation / Ilmastopimuksen avustava toimielin toimeenpanoa varten
SBSTA	Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice / Ilmastopimuksen avustava toimielin tieteellistä ja teknologista neuvontaa varten
SCCF	Special Climate Change Fund / Eriyisilmastorahasto
SCF	Standing Committee on Finance / Pysyvä rahoituskomitea
SLCP	Short-lived climate pollutants / lyhytikäiset ilmastovaikutteiset ilmansaasteet (esim. mustahiili)
TEC	Technology Executive Committee / Teknologiakomitea
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change / Ilmastonmuutosta koskeva YK:n puitesopimus, ns. ilmastopimus
WIM	Warsaw International Mechanism for Loss and Damage / Varsovan kansainvälinen, vahinkoja ja menetyksiä koskeva, mekanismi
YOUNGO	Youth Nongovernmental Organizations / Kansainvälinen nuorten ilmastoliike